

Asia: VN/23361/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Laurea-ammattikorkeakoulu kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitystä
Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamiseksi.

Perusteluissa tuodaan esille ammattitaitoisen henkilöstön tarpeen kasvu, jopa 400
henkilötyövuoden lisäresurssi vuoteen 2027 mennessä rikos- ja seuraamusjärjestelmän osalta
suunniteltujen muutosten osalta. Erityisesti nostetaan esille vanginvartijoiden kasvava tarve, joka
sijoittuu eri puolelle Suomea yhteensä 27 vankilaa.

Perusteluissa todetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen tulee entistä selvemmin keskittyä
perustehtävänsä hoitamiseen, joka koulutuksen osalta tarkoittaa rikosseuraamusalan tutkinnon ja
henkilöstön täydennyskoulutuksen järjestämiseen.

Perusteluissa tulee esille myös joustavat koulutusjärjestelyt, joilla viitataan työssä oppimisen malliin
kouluttautua epäpätevän määräaikaisen vartijan tehtävässä vartijaksi. Lisäksi esille nostetaan myös
työntekijän mahdollisuus kehittyä työssään, joka kylläkin jää epäselväksi siltä osin, että mitä se
tarkoittaa, mutta siihen lienee ajateltu täydennyskoulutusta.

Esitetty koulutusjärjestelmän muutos lähteekin siitä, että koulutettujen vanginvartijoiden
lukumäärää voidaan lisätä. Esityksessä haetaan ratkaisua oppisopimustyyppisellä vartija
koulutuksella sekä jo toisen asteen tutkinnon suorittaneille järjestettävälle tutkintokoulutuksella.

Esitetty laki muuttaa merkittävästi rikosseuraamusalan koulutusta, erityisesti mahdollisuuksia jatkaa opintoja vartijan tehtävästä korkea-asteen opintojen suorittamiseen. Esitys lähtee siitä, että rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa toimiva rikosseuraamusalan koulutuskeskus luopuisi ammattikorkeakoulutasoisen, sosionomitutkintoon tähtäävän koulutuksen järjestämisestä yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulu kanssa. Esityksen mukaan järjestelystä luopuminen olisi keskuksen koulutusresurssien riittävyys turvaamiseksi välttämätöntä. Uudessa esitetyssä mallissa koulutuskeskus voisi tuottaa ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavan koulutukseen opetusta ostopalveluina ammattikorkeakoulun ja koulutuskeskuksen keskeisen sopimuksen mukaisesti. Kyse ei siten olisi säädetystä tietyn ammattikorkeakoulun kanssa tehtävästä ja tiettyyn tutkintoon johtavan koulutuksen järjestämisvastuusta, vaan sopimusperusteisesta rikosseuraamusalan koulutus- ja opetuspalvelujen myymisestä. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia rikosseuraamusallalla työskentelevien korkeakoulututkinnon suorittaneiden osaamiseen. Etenkin toisen asteen koulutuksesta; lukiosta ja ammatillisesta oppilaitoksesta tulevien opiskelijoiden osalta on tärkeää, että rikosseuraamusalan sosionomin opinnoissa on opettajilla riittävä osaaminen ja alan ammatillinen kokemus, jolloin opiskelijan ammatillista kasvua ja kehittymistä voidaan tukea koko koulutuksen ajan.

Laureassa on rakennettu selkeä koulutuspolku, jossa RSKK:n vartijakoulutuksen suorittaneet voivat erillisvalinnan kautta jatkaa opintojaan Laurea-ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan sosionomiksi. Opetussuunnitelmien osaamistavoitteet ja opetettava sisältö on vertailtu perusteellisesti, ja tämän pohjalta vartijakoulutuksessa hankittu osaaminen on voitu tunnistaa ja hyväksilukea osaksi AMK-tutkintoa. Tämä kokonaisuus on lisännyt rikosseuraamusalan vetovoimaa ja vaikuttanut siihen, että RSKK:n vartijakoulutukseen on hakeuduttu tavoitteellisesti.

RSKK on kuitenkin tuonut esiin huolen siitä, että osa vartijakoulutukseen hakeutuvista tähtää ensisijaisesti ammattikorkeakouluopintoihin, samaan aikaan kun alalla on pulaa osaavista vartijoista. Tämän vuoksi Laurea on RSKK:n esittämästä huolesta johtuen vähentänyt erillisvalinnassa sisään otettavien vartijan tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden määrää. On kuitenkin huomioitava, että osaltaan tähän vaikuttavat myös vartijan työn vähäinen vetovoima ja vaativat työolosuhteet. Samalla on totta, että osa opiskelijoista hakeutuu vartijakoulutukseen nimenomaan tavoitteenaan jatkaa opintoja ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan sosionomiksi.

Esityksessä RSKK:n koulutustoiminta keskitetään vartijakoulutukseen siinä toivossa, että koulutettujen vartijoiden määrä kasvaa ja epäpätevän henkilöstön määrä vähenee. Tämän vuoksi esitykseen on sisällytetty työssä oppimisen väylä vartijan tutkintoon. Vaikutus voi kuitenkin olla myös päinvastainen. Jos rikosseuraamusallalle ei muodostu selkeää ja uskottavaa koulutus- ja urapolkua, alan vetovoima heikkenee. Tästä on jo nähtävissä viitteitä: rikosseuraamussosionomiksi valmistuneita vartijoita palaa takaisin vartijan tehtäviin, jos esihenkilötehtäviä ei ole tarjolla. Koulutuspoliittisesti tämä ei ole tarkoituksenmukaista.

Lakiesityksessä todetaan, että vartijan tehtävän osaamistaso vastaa kansainvälisesti määriteltä tasoa 4. Samaan aikaan lausunnolla olevassa asetuksessa (§7) esitetään, että vartijalla voi olla joko rikosseuraamusalan tutkinto tai soveltuva korkeakoulututkinto. Tämä asetelma herättää kysymyksen siitä, mikä on esityksen mukaisen rikosseuraamusalan tutkinnon NQF/EQF-taso ja minkälaisen jatko-opintokelpoisuuden tutkinto antaa. Epäselvyys tutkinnon tasosta johtaa väistämättä pohdintaan siitä, vaaditaanko ammattikorkeakouluilta merkittävää lisätyötä osaamisen arvioimisessa ja

hyväksiluvussa, jotta opiskelijat voidaan ottaa korkeakouluihin. Keskeistä kuitenkin on, että rikosseuraamusalan tutkinnon suorittaneella tulee olla selkeä ja mahdollinen koulutuspolku ammattikorkeakouluopintoihin – erityisesti tilanteessa, jossa Suomi tavoittelee 50 %:n korkeakoulutettujen osuutta ikäluokasta.

Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan sosionomin koulutusta on kehitetty lähes 25 vuoden ajan toteutuneessa pitkäjänteisesti tiiviissä yhteistyössä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kanssa (RSKK). Tällä on voitu taata koulutuksen tuottaman osaamisen työelämä vastaavuus ja vartijan tutkinnon suorittaneen jatko-opintokelpoisuus korkeakouluun. Yhteistyö on mahdollistanut sen, että ammattikorkeakoulututkinnossa rikosseuraamusalan sosionomi AMK tutkinnossa saavutettu osaaminen täyttää sekä rikosseuraamusalan osaamistarpeet että valtakunnalliset korkeakoulutuksen osaamistavoitteet.

Laurea-ammattikorkeakoulu on kehittänyt rikosseuraamusalan sosionomitutkinnon suorittaneille opiskelijoille suoran jatko-opintopolun ylempään ammattikorkeakoulututkintoon. Lisäksi Laurean rikosseuraamusalan sosionomeilla on erillinen kiintiö Itä-Suomen yliopiston hallintotieteiden maisteriohjelmaan, mikä vahvistaa koulutuksen asemaa myös korkeakoulusektorin jatko-opintojen näkökulmasta. Tämä osaltaan lisää alan kiinnostavuutta osaamisen kehittämisen ja uralla etenemisen mahdollisuuksien kautta.

RSKK:n tehtäväksi on esityksessä määritelty vartijakoulutuksen sekä henkilöstön täydennyskoulutuksen järjestäminen. Täydennyskoulutuksen tulisi kattaa sekä osaamisen tason nostaminen että osaamisen laajentaminen. Esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, millä tavoin RSKK:n järjestämä koulutus kytkeytyy suomalaiseen korkeakoulukenttään ja sen rakenteisiin. Erityisesti TKI-toiminnan (tutkimus, kehittäminen ja innovaatiot) näkökulma puuttuu lähes kokonaan.

Ammattikorkeakoulujen lakisääteiseen tehtävään kuuluu olennaisena osana työelämän kehittäminen (TKI). Laurea-ammattikorkeakoulu on panostanut oman opetushenkilöstön rikosseuraamusalan osaamiseen ja alan kehittämiseen, erityisesti TKI-toiminnan osalta. Laureassa on toteutunut vaikuttavaa rikosseuraamusalan tutkimusta jo yli 20 vuoden ajan. Laurean rikosseuraamusalan tutkimukset ovat työelämäntarpeisiin perustuvia ja ne ovat toteutettu tiiviissä yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen, hyvinvointialueiden ja eri järjestöjen kanssa. Laurean kansalliset ja kansainväliset tutkimukset ovat teemoiltaan kohdentuneet vankiloiden digitalisaatioon ja vankien digitaalisen osallisuuden edistämiseen (mm. DigiIN-hanke/ STN, DigiRise-hanke/ RISE), valvotun koevapauden prosessien kehittämiseen (Valvotun koevapauden -hankkeet/ RISE), avokuntoutuksen vaikuttavuuteen (Vahvasti tukien -hanke) sekä vapautuvien henkilöiden rikollisuudesta irrottautumiseen ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen (VAPAA-hanke/ VTR, Re-entry-hanke/ SSHRC, MoveOn-hanke/ STM, UNIK-hanke/ ESR+).

Yhteenveto

Esitetty huoli ammattitaitoisten koulutettujen vartijoiden riittävästä määrästä on perusteltu ja tärkeä. Tärkeää on, ettei lakimuutoksen seurauksena muodostu erillistä koulutusjärjestelmää, jonka yhteensopivuutta muuhun kansalliseen koulutukseen ei ole riittävästi pohdittu ja huomioitu. Kaikkiaan esitys ei kaikilta osin ole linjassa kansallisen koulutustavoitteen kanssa, koska se ei

tarkastele systemaattisesti rikosseuraamusalan tutkinnon asemaa suhteessa korkeakoulutukseen eikä varmista koulutusjärjestelmän läpinäkyvää jatko-opintokelpoisuutta. Selkeän koulutuspolun puuttuminen voi heikentää alan vetovoimaa, vaikeuttaa osaavan henkilöstön saatavuutta ja heikentää rikosseuraamusalan pitkäjänteistä kehittymistä.

Näkemyksemme on, että ei ole yhdentekevää mikä ammattikorkeakoulu tarjoaa rikosseuraamusalan sosionomiopintoja. Rikosseuraamusalan osaaminen tutkintokoulutuksessa ei tulisi olla irrallinen ostopalveluna toteutettu kokonaisuus, kuten tässä lausunnolla olevassa lakiesityksessä RSKK:n kouluttajaroolia kuvataan, vaan sen tulisi olla osa ammattikorkeakoulun osaamisprofiilia sisältäen myös TKI-toiminnan ja jatkuvan oppimisen.

Osaamisen hajauttaminen irrallisiin opintokokonaisuuksiin ei vastaa alan pitkäjänteisiin kehittämistarpeisiin eikä turvaa tutkimusperustaista ja pedagogisesti johdonmukaista koulutusta. Rikosseuraamusalan sosionomikoulutuksen tulee olla kiinteä osa ammattikorkeakoulun omaa osaamisprofiilia ja strategisia painoaloja. Tämä edellyttää, että koulutuksen yhteydessä toteutetaan myös siihen kiinnittyvää TKI-toimintaa (tutkimus, kehittäminen ja innovaatiot) sekä jatkuvan oppimisen kokonaisuuksia. Näiden elementtien integrointi varmistaa, että koulutus perustuu ajantasaiseen tutkimustietoon, tuottaa työelämälähtöisiä ratkaisuja ja kykenee vastaamaan rikosseuraamusalan muuttuviin osaamistarpeisiin.

Tarvetta korkeakoulutasoisen rikosseuraamusalan tutkinnon suorittaneilla on jatkossakin, mikäli rikoksettomuuteen tukeminen eli kuntoutumisen näkökulma halutaan pitää yhteiskunnassamme tärkeänä, ja sitä edelleen kehitetään. Tämä tarkoittaa sitä, että rikosseuraamuslaitos nostaa tämän vahvasti esille omassa toiminnassaan. Lausunnolla olevassa laki esityksessä ei juurikaan tule esille rikoksettomuuden edistäminen alalla toimivien ammattilaisten osaamisessa ja koulutuksessa. Ammattikorkeakoulusta valmistuneiden rikosseuraamusalansosionomien osaaminen antaa valmiudet työskennellä laajasti rikosten ehkäisyn ja rikoksettomuuteen tähtäävän toiminnan edistämistyössä, koska sosiaalisen kuntoutuksen osaamisella on tutkinnossa merkittävä rooli.

Merkittävä huomioitava tekijä alan korkeakoulutettujen määrän osalta on tietoperustan kehittäminen. Tutkimus- ja kehittämishankkeita on RSKK:lla vähän ja monet Laurean hankkeet, myös kv-tutkimus liittyy rikoksesta irrottautumisen tukemiseen. Lisäksi Laureassa on vahvaa turvallisuusosaamista, joka tukee myös rikosseuraamusalan tietoperustan kehittämistä. Rikosseuraamusalan tulisi vahvistaa TKI yhteistyötä alaan profiloitujen korkeakoulujen, kuten Laurean kanssa. Riskinä on, että jos vartijakoulutus tuottaa osaamista, joka ei resonoi yhteiskuntamme koulutusjärjestelmään ja osaamisen kehittymiseen laajassa kuvassa niin opintojen jatkaminen rikosseuraamusalan korkeakouluopintoihin on haasteellista. Näkemyksemme on, että ei tule rakentaa koulutusta, jolla ei ole selkeää jatkumoa suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Ilman selkeää yhteyttä korkeakouluyhteistyöhön on vaarana, että RSKK:n koulutus jää erilliseksi kokonaisuudeksi, joka toimii irrallaan muusta yhteiskunnasta, korkeakoulusektorista ja tutkimusperustaisesta osaamisen kehittämisestä. Tällöin koulutukseen ja toimintaan ei integroidu alan viimeisintä tutkimustietoa, eikä se myöskään hyödynnä korkeakoulujen tuottamia kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tuloksia. Pahimmillaan tämä voi johtaa siihen, että rikosseuraamusalan koulutukselle muodostuu oma, muusta osaamisen ekosysteemistä erillinen ”todellisuus”, mikä heikentää alan kehittymistä ja osaamisen pitkäjänteistä uudistumista.

Laurea on tällä hetkellä ainoa ammattikorkeakoulu, joka tuottaa yliopistotasosta tutkimusta rikosseuraamusosalalle ja integroi sen opetukseen, hanketoimintaan ja koulutuskehitykseen. Tämä tutkimusperustaisuus on keskeinen edellytys korkeakoulutasoisen osaamisen syntymiselle ja vahvistumiselle rikosseuraamusosalalla. Siksi koulutuksen ja tutkimuksen eriytyminen toisistaan, kuten esityksen malli käytännössä mahdollistaisi, ei ole tarkoituksenmukaista alan kehittämisen näkökulmasta.

Kuurne Fanni
Laurea-ammattikorkeakoulu Oy